שמות יג: יא-יג
במדבר ג: יא-יג, לט-נא

הלוקח

הלוקח עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי (א) והמשתתף לו והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה שנאמר בישראל אבל לא באחרים: **גמ'** כל הני למה לי? צריכי: דאי תנא לוקח ה"א משום דקא מייתי לה לקדושה אבל מוכר דקא מפקע לה מקדושה אימא ליקנסיה, קמ"ל. והמשתתף לו למה לי? לאפוקי מדרבי יהודה דאמר *שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה קמשמע לן דפטורה מן הבכורה. והמקבל ל"ל משום דקא בעי למיתני והנותן לו בקבלה, והנותן לו בקבלה למה לי? איצטריך סד"א הואיל ועיקר בהמה דישראל היא ליקנסיה דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי, קמשמע לן. ① *תנן התם ר' יהודה מתיר בשבורה, בן בתירא מתיר בסוס איבעיא להו עובר מה לי א"ר יהודה: טעמא דר' יהודה התם דשרי משום דשבורה, עובר נמי שבור הוא או דלמא שבורה לאו היינו אורחיה אבל עובר כיון דהיינו אורחיה לאו שבור הוא ת"ש והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי ולא פליג ר' יהודה, וליטעמיך המשתתף לו, והמקבל ממנו, והנותן לו בקבלה דלא קתני הכי נמי דלא פליג אלא פליג ולא קתני ה"נ פליג ולא קתני. ת"ש ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין אותו בשוויו ונותן חצי דמיו לכהן, והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי *קונסים אותו עד עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן

מאי

*) ע"ז יד: שבת נג' [פסחים נג']

רש"י

הלוקח עובר חמורו · ובכור הוא ועדיין הוא במעי אמו והאי דנקט חמור ולא נקט פרה מפרש בפירקא תניינא (לקמן יג·) להיידי דזוטרא מילי דפטר חמור פסיק ושדי ליה וכל אידך פירקין מיירי בבכור בהמה טהורה: אע"פ שאינו רשאי · כדתניא במסכת ע"ז (ד' יד:) ובכ"מ) אין מוכרין להם בהמה גסה מפני שעושה בה מלאכה בשבת: והמשתתף לו · שנותנין מעות בין שניהם וקונין בהמה: והמקבל (ב)(בהמה) ממנו · שהבהמה של עובד כוכבים וישראל מקבלה שיהו חולקין בוולדות, אבל גוף הבהמה לעובד כוכבים: פטור מן הבכורה · אם אותו עובר שקנה מן העובד כוכבים או שמכר לעובד כוכבים בכור הוא אינו קדוש הואיל ויש חלק לעובד כוכבים בו או באמו: שנאמר (במדבר ג) הקדשתי לי כל בכור בישראל אבל לא באחרים עובדי כוכבים: **גמ'** מייתי לה לקדושה · שתהא שובתת בשבת וכיון דמצוה עביד ליכא למיקנסיה: אימא ליקנסיה · לפדות העובר מן העובד כוכבים וליתנו לכהן: מדרבי יהודה · דאמר לקמן המקבל בהמה מן העובד כוכבים מעלין אותו בשוויו ונותן חצי דמיו לכהן: ועיקר בהמה · גוף הבהמה וחצי ולדות: דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי · שאין לעובד כוכבים חלק בה ולא בוולדותיה ואתי למיפטריה נמי מבכורה: תנן התם · במסכת ע"ז (דף יד:): רבי יהודה מתיר בשבורה · למכור לעובד כוכבים בהמה שנשברו רגליה ובמקום שלא נחשדו על הרביעה ובן בתירא מתיר בסוס שאין עושין בו מלאכה שיהא בו חיוב חטאת דסתם סוס לרכיבה עומד והרוכב בשבת אינו (ה) אלא משום שבות שהחי נושא את עצמו: עובר מה לי א"ר יהודה · למוכרו לעובד כוכבים שרי או אסור: משום דשבורה · ואינה ראויה למלאכה: ועובר נמי שבור הוא · אצל מלאכה: או דלמא שבורה לאו היינו אורחא דבהמה להיות שבורה הלכך דבר חידוש הוא ולא אתי לאיחלופי ולהתיר מכירת שלמה: ת"ש · דמיירי בעובר וקתני אינו רשאי משום מלאכת שבת: וליטעמיך המשתתף לו · דקתני במתני' לענין בכורה דפטור ולא קתני' ר' יהודה מחייב ה"נ דלא פליג והא קא חזינן לקמן בשמעתין דפליג בהך ברייתא: רבי יהודה אומר המקבל בהמה כו' · וילדה בכור: מעלין · שמין: ונותן חצי דמיו לכהן · אבל קדושת הגוף לא קדוש ליקרב למזבח הואיל וחציו לעובד כוכבים: והנותן (ו) לו בקבלה · נמי לא קדוש קדושת הגוף הואיל וחציו *לעובד כוכבים פטור מן הבכורה והא דיהיב כל דמיו לכהן קנסא הוא שקונסין אותו לפי (א) שמכרה לעובד כוכבים והנותן לו בקבלה: אף על פי שאינו רשאי · כלומר שאף על פי שאינו רשאי (ב) (לתנו לו) לעובד כוכבים במתנה: קונסים אותו · הואיל ולא חש לדברי חכמים:

א) שמסרה לעובד כוכבים ונתן לו בקבלה כס"ד נ"ק ב) נמחק נ"ק

מאי

תוספות

הלוקח עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו · לוקח מיפטר ז) מבכורה משום אם שהיא של עובד כוכבים ומוכר מיפטר משום ולד של עובד כוכבים ומתרי קראי *(נפקי ט' ושותפות) של עובד כוכבים פוטר בבכורה אפי' אזו וכדאמרי' (לקמן ג·) מאי שנא בו בענין כל בכור וליכא אמו נמי בענין כל מקנך תזכר וליכא והא דעביד צריכותא בלוקח ומוכר ולא אמר משום דנפקי מתרי קראי משום דלא תנא תרוייהו בלוקח או *מוכר *ס"מ דלוקח ומוכר צריכי כדמפרש ואזיל דמלוקח לא שמעינן מוכר דהוה מצי למיתני הלוקח עובר של עובד כוכבים או האם *המוכר עובר לעובד כוכבים או האם *(וה"נ) משמע ממתני' דמחד קרא נפקי דקתני פטור שנא' בישראל וצ"ל דאמוכר קאי דלא איירי כולה פרשה באם אלא בעובר: **והמשתתף** · בת"כ פ' אמור *בכור איתיה בשותפות מדכתיב בכורות בקרכם ולאכלס וא"ת תיפוק לי מדאיצטריך בישראל למעוטי שותפות של עובד כוכבים מכלל דשותפות ישראל חייב וע"ק פרק ראשית הגז (חולין קלה:) *דאמר בבכורות בקרך ולאחך למה לי למעוטי שותפות עובד כוכבים והכא ממעטינן ליה מבישראל ולמאי דפרישית דאיכא תרי קראי חד בעובר וחד באם ניחא מבישראל נפיק שותפות עובר ומבקרך נפיק שותפות אם וה"ה דמפיק ליה מכל מקנך תזכר וניחא ליה לאתויי בקרך איידי דמייתי התם בקרכם ולאכלס כדאמר התם אע"ג דכתיב בקרך ולאחך ואיכא למימר דידך אין שותפות לא כתב רחמנא בקרכם ולקמן מייתי מכל מקנך משום דרשא דכל וניחא דאיצטריך בקרכם משום *שותפות אם דמדאיצטריך בישראל למעוטי שותפות עובד כוכבים לא מרבינן שותפות אם *בישראל דההוא בולד כתיב ואין לפרש משום דגלי קרא גבי ולד בישראל שמעינן דבקרך למעוטי שותפות עובד כוכבים אתי וקאי שפיר בישראל אכולהו דהא בכולהו דממעט שותפות עובד כוכבים פרק ראשית הגז (ג"ז שם) תרומה מדכתיב ראשית דגנך פאה מדכתיב פאת שדך מעשר מדכתיב מעשר דגנך ממעט להו אע"ג דלא כתב בישראל: ח] **מייתי** לה לקדושה · פ"ה שתהא שובתת בשבת וכן מפקע לה מקדושה שהעובד כוכבים עושה בה מלאכה בשבת ולשון קדושה לא משמע כן אלא קדושת בכורה כההיא א) דרב מרי בר רחל דלעיל חיות'ה משום דמפקע להו מקדושה דהוה מקני אודנייהו לעובד כוכבים ואע"ג דבלוקח אם הולד זכר לא שייך מייתי ליה לקדושה פעמים שהעובר נקבה ומייתי לה לקדושת בכורה שולד עובר קדוש בבכורה ובלא טעם דמייתי לקדושה מצי למימר דלא שייך למיקנסיה כיון דליכא הפקעה ולא דמי למוכר דאיכא הפקעה אלא ניחא ליה למימר דאפילו הכא קדושה איכא ועוד מצי למימר טעם אחר אי תנא לוקח משום דלא עבד איסורא אבל מוכר דעבד איסורא כדקתני אע"פ שאינו רשאי אימא לקנסיה וחד מתרי טעמי נקט ומכל שכן דניחא השתא הא דלא נקט הכא טעמא דפרישית במתניתין משום דנפקי מתרי קראי: **לאפוקי** מדר' יהודה · בלא ר' יהודה נמי איצטריך לאשמועינן שותפות דלא שמעינן ליה מרישא אלא כ"ש ב) איצטריך טפי כיון דמסכחת בהא פלוגתא: **אבל** עובר כיון דהיינו אורחיה לאו שבור הוא · פירוש דאתי למיחלף בבהמה אחריתי ועוד מצי למימר משום דעתיד להוליד ולהיות ראוי למלאכה דמהאי טעמא מסקינן דאסור דקאמר והאי עובר נמי כיכול להתרפאות דמי וחד מתרי טעמי נקט: **ונותן** חצי דמיו לכהן ג) לא לקדש קדושת הגוף להיות קרב למזבח מפני חלקו של עובד כוכבים כדפי' בקונט' ובסוף פרקא ד) שרי ליה ר' יהודה בגיזה ובעבודה דדרים ליה לא תעבוד בבכור שורך אבל אתה עובד בשלך ובשל אחרים ולא תגוז בכור צאנך אבל אתה גוזז בשלך ובשל אחרים וא"ת כיון דלא קדוש קדושת הגוף מ"מ כיון דמדאורייתא חייבת בבכורה אותו חלק שיש לו בו יהא של כהן למה יתן לכהן דמי חלקו י"ל משום טיבותא דכהן ה) לא ניחא ליה בשותפות עובד כוכבים לפי שאינו יכול להוציא חלקו מיד עובד כוכבים במהרה כל כך וא"ת ובסיפא דקתני קונסין אותו עד עשרה בדמיו ס) אי איירי בפטר חמור ניחא טפי ברישא ובסיפא שנותן דמיה לפי שאין הפטר חמור עצמו ניתן לכהן אלא נפדה בשה כל דהו או בשויו כדאמר לקמן (דף ט·): **קונסין** אותו עד עשרה בדמיו · דוקא בגסה קנסו אבל דקה כיון דאיסורא ליכא אלא מנהגא בעלמא במקום שחשודים על הרביעה ו) דעובד כוכבים חשודים על בהמתו שלא תעקר לא קנסו אפילו במקום שלא נהגו למכור ולקמן אמר ריש לקיש מוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשרה בדמיו דוקא גסה אבל דקה לא:

א) [לקמן ג:] ב) דאיצטריך נ"ק ג) אבל לא קדוש נ"ק ד) [דף ט:] ה) דלא נ"ק ו) [מס' ע"ז יד: טו·]

מאי

רבינו גרשום

עזר ונורא כמלומדים
צופה ומאזין שמיעתם
תבני להבין למרום
קרואים קדם למחזות
וחזקי לפרש
קקוקי נכורים :

הלוקח עובר חמורו · פטר חמורו של עובד כוכבים עד שהוא במעי אמו: והמוכר לו · או ישראל המוכר לעובד כוכבים עובר חמורו: ואע"פ שאינו רשאי · כדאמרי' במסכת ע"ז דאין מוכרין בהמה גסה לעובדכוכבי': והמשתתף לו · או מי שנותן לעובד כוכבים חצי חמורו בשותפות: או המקבל · מן העובדכוכבים לשאר חמורו שיהו מחצית עובריה שלו או ישראל הנותן חמורו לעובד כוכבים בקבלה שיהו הוולדות למחצה או לשליש ולרביע שלו פטור מן הבכורה: שנאמר הקדשתי לי כל בכור בישראל · כלומר שיהא כולו מישראל שלא יהא לעובד כוכבים חלק בו · ומפרש באידך פירקא מאי אריא דתני עובר חמורו ברישא והדר תני עובר פרתו ליתני עובר פרה ברישא וכו': כל הני למה לי · הלוקח והמוכר והמשתתף והמקבל והנותן: משום דקא מייתי לה לקדושה · שאין עושה בו מלאכה בשבת הלכך הקיל על הלוקח עובר שיהא אותו עובר עצמו פטור מן הבכורה · אבל מוכר עובר חמורו דקא מפקע ליה מקדושת שבת ובכורה אימא ליקנסיה שיתן פדיונו לכהן קמ"ל דלא: והמשתתף לו למה לי · השתא הלוקח היכא דכוליה עובר דישראל פטור משתתף דלית ליה אלא חציו מיבעיא: להא אתא לאשמועינן לאפוקי מדרבי יהודה · לא אמר בהדיא אלא הכי קאמר לקמן ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים דהיינו שותפות דמקבלה לפטומה ולחלוק לוולדות: דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי · דאיניש אחרינא דחזי דהאי לא פריק עובר חמורו זה אמר כך לא צריכנא למפרק בכור חמורי דלא ידע דאיהו דלא פרק בכור חמורו משום דיהב ליה בקבלה לעובד כוכבים: מהו דתימא ליקנסיה דליפרקיה דלא ליתי לאיחלופי קמ"ל דלא: תנן התם · הכי רישא דמתניתין אין מוכרין בהמה גסה לעובד כוכבים עגלים וסייחין וקא חשיב כולהו וקתני ר' יהודה מתיר בשבורה למוכרה דלאו בת מלאכה היא ובן בתירא מתיר בסוס שאין עושה בו מלאכה שחייב עליה חטאת דסתם סוס לרכיבה ורכיבה אינה אלא משום שבות דחי נושא את עצמו: עובר כשהוא במעי אמו מאי אמר ר' יהודה דמתיר בשבורה מותר האי עובר למוכרו לעובד כוכבים אי לא: משום דשבורה היא דלא חזי למלאכה: עובר נמי שבור הוא · אצל מלאכה: או דלמא' משום הכי מתיר בשבורה דלאו היינו אורחיה שאין דרכה של בהמה שתהא שבורה והשתא כי הויא שבורה שרי לזבונה לעובד כוכבים: אבל עובר היינו אורחיה דהוי כשבור שהוא שבור במעי אמו ועד שהוא קטן לא חזי למלאכה אבל לאו כשבור דמי דהאי אתי לכלל מלאכה לכשיגדיל ולימא דאסר ביה ר' יהודה: לא פליג ר' יהודה במתניתין · מכלל דסבירא ליה נמי דאינו רשאי למכור עובר לעובד כוכבים: דלא קתני דפליג ר' יהודה · וכי ס"ד דלא פליג בהוו הא איכא דפליג · כדאמרינן לקמן ר' יהודה אומר המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה מעלין וכו' שותפין עובדי כוכבים חייב בבכורה אלא פליג אשותפין והוא הדין אכולהו ואי לא קתני פלוגתא במתניתין פליג בברייתא ומדפליג ש"מ לר' יהודה מותר למכור עובר לעובד כוכבים: מעלין אותו בשויו · דשמין אותו וולד (בשווה) כמה הוא שווה ונותן חצי דמיו לכהן והחצי שהוא שלו: אע"פ שאינו רשאי ליתנו לעובד כוכבים בקבלה לפי שעושה בה מלאכה בשבת ועוד שמפקיעו מן הבכורה: קונסין אותו עד עשרה וכו' שיפדה העובר מן העובד כוכבים אפי' שאינו יכול לפדותו מן העובד כוכבים אם לא יתן לו עשר ידות יותר מכדי דמיו: ונותן דמיו של עובר לכהן ואע"ג

דכתיב

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ד מהלכות בכורות הלכה ג סמג עשין קמה קמו :

נ"ל נפקי כולה ושהפין רש"א והג"ק גורס נפקי כולה כדאמרי' גבי שותפות של עובד כוכבים דפטור כו'

במדבר ג: יג
כי לי כל בכור ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל מאדם עד בהמה לי יהיו אני ה'

מוכר נ"ק

כאן שייך מן דהוה מצי למיתני עד או האם

או המוכר נ"ק

נ"ל והא דמשמע במתני'

ב ב מיי' וסמג שם טוש"ע י"ד סי' שכ סעיף ג וסי' שכא סעי' כ:

ג ג מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ד :

נושא
גוי שיש לו חלק בבהמה או בולדות פוטר מבכורה

שיטה מקובצת

נושא
גניבות א [כן] ווגמאות

א] שנאמר בישראל א) הקדשתי לי כל בכור בישראל וכו' פי' היינו הא דכתיב כי לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל ול"נ למ"ר ה"ר יעקב שיחיה דהא אמרינן לקמן (דף ג) דרבנן סברי בכור מקצת בכור ור"י סבר כל בכור במשמע ולא נקט לבני ישראל בפטר רחם ושמא י"ל רישא דקרא דריש ועוד אומר מורי שיחיה דהיינו הא דכתיב כי לי כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה וכו' ועניינו איירי באדם ובהמה ונראה לדידי דהאי בישראל לא איצטריך ללוקח עובר חמור של עובד כוכבים דשותפות של עובד כוכבים (פי') באם נפקא דפטור מדכתיב כל מקנך תזכר דהכי אמרינן בגמרא ותימה ל"ל בעלמא בכורות בקרכם לחייב שותפות דישראל הא מדאצטריך לפטור שותפות עובד כוכבים הא דישראל חייב ואין לומר דאיצטריך לחייב שותפות ישראל באם דמהכא לא שמעינן שותפות עובד כוכבים בעובר דהא מכל מקנך תזכר נפקא וי"ל ב) האי דחזינן דפ' ראשית הגז דבכורות בקרכם [אתא] לחייב שותפות דישראל דמשמע הא שותפות דעובד כוכבים פטור לא הוה מטעמינא מכל מקנך תזכר רק היכא שכל האם לעובד כוכבים והאי דכתיב כל מקנך תזכר י"ל אפי' בהמת מאאה'תוס' חיצוניות: ב] והמשתתף לו למה לי השתא לוקח דעובר כוליה דישראל הוא פטור משתתף דאין לו אלא חציו מיבעיא'גליון: ג] לאפוקי מדר' יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייב בבכורות לקמן גבי המקבל בהמה מן העובד כוכבים מעלין אותו בשוויו ונותן חצי וכו' אבל ברישא גבי הלוקח עובר בהמתו מודה ר"י דפטור משום דכל האם לעובד כוכבים אבל קשה טעם דמתחא כל [מקבל בהמה] האם לעובד כוכבים ומקבל הולדות למחצה וא"ה אמרינן לקמן דפריך עלה ר' יהודה וי"ל דהויא ברייתא דלקמן לא הוי כמו המקבל דמתניתין דאיירי דכל האם לעובד כוכבים אלא מיירי שמקבל ממנו ע"מ שיהיה לו חלק בבהמתו ובולדות והכי מוקמינן לה במסקנא כגון דיהיב ליה בהמה מעברתא לפטומה דמגו דקנסי' ליה אבהמה קנסי' ליה אולדות' תוס' חיצוניות: איבעיא להו עובר מה לי' נ"א בקצת ספרים מאי אמר: ד] ובכל מקום וכו' אמוכר לו עובר לעובד כוכבים עובר חמורו דעדיין אינו קדוש עד שיולד דפטר רחם כתיב דאינו קדוש עד לידת רחם וכו': ה] והרוכב בשבת אינו חייב אלא וכו': ו] והנותן בקבלה נמי לא קדוש שאע"פ שאינו רשאי נתנו לו לעובד כוכבים בקבלה: ז] מיפטר מבכור משום אם וכו' וכדאמרינן בגמרא וכו' והא דעביד בגמ' צריכותא וכו' דנפקי מתרי קראי היינו משום דעד לא תנא וכו' הלוקח עובר עובד כוכבים או האם או המוכר עובר לעובד כוכבים או האם וקצת קשה דמשמע וכו' שנאמר בישראל ומשמע דנפקי מהקדשתי לי כל בכור בישראל: ח] דמייתי לה לקדושה פ"ה שתהא שובתת בשבת ולשון קדושה לא משמע כן ועוד קשה מאי קאמר אבל מוכר דקא מפקיע וכו' וכי חייבין על שביתת בהמת עובד כוכבים לכן נראה לי לקדושת בכורה וכשמוכרה לעובד כוכבים כל אשר יצא ממנה לא תהיה בהם קדושת בכורה אבל כשלוקח מן העובד כוכבים יכנסו ולדותיה לקדושת בכורה · תוספות חיצוניות: ט] עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן כיון שיבוא מיד העובד כוכבים הוא עצמו יהיה שלו ולמה דמיו וי"ל משום דפעמים שאין יכול כהן למכור ולקנותו מן העובד כוכבים ואי הוה איירי וכו' :

א) נראה דצ"ל פירש"י הקדשתי לי כל בכור בישראל וכו' ומורי פי' דהיינו כא וכו' · ב) נראה דצ"ל וי"ל דהא לאו דחזינן בפ' ראשית הגז דבכורות וכו' .

נושא
ביאור שיטת ר' יהודה שאמר איסור מכירת שבורה לגוי (ב' לשונות) מקנה

△ נסיונות להוכיח שר' יהודה אוסר מכירת עובר לגוי

הגהות הב"ח

(א) במשנה והמשתתף: (ב) רש"י ד"ה והמקבל ממנו וכו' וישראל מקבלה ומטפל בה כדי שיהיו חולקין כצ"ל ותיבת בהמה נמחק :